

eindverhandelingen

eric pompen

regionale berichtgeving en lokale correspondenten

Fac.Soc.Wet., Leuven, juli 1983, 204 blz
(Promotor: Dr. W. Van der biesen)

De jongste jaren kenmerkt de Westerse dagbladpers zich door een opmerkelijke herwaardering van de regionale berichtgeving. Vandaag de dag bevatten de meeste kranten wel een afzonderlijke rubriek vol streeknieuws.

Ook in Vlaanderen doet dit fenomeen zich voor. Niet zonder succes overigens. Het grote publiek blijkt de lokale informatie hoog aan te slaan. Na de algemene perscrisis van 1978 stegen de oplagecijfers opnieuw, voornamelijk dank zij de tendens naar kleinschaligheid in de verslaggeving. Thans stagneert de verkoop, maar de hoeveelheid regionaal nieuws blijft groeien.

Op dit ogenblik werken ongeveer 2500 personen, waarvan slechts 5% oepsjournalisten, aan de plaatselijke nieuwsgaring in Vlaamse dagbladen. De grote meerderheid van de artikels wordt geproduceerd door lokale correspondenten, die vaak voor een appel en een ei hun eigen leefgemeenschap afschuimen op zoek naar allerlei 'nieuwjes'. Dit artikel tracht een algemeen beeld te schetsen van de regionale berichtgeving en de lokale correspondenten. Geen kwalitatieve analyse, maar een bondige begripsomschrijving en een historische evolutieschets. Daarna komen de situatie in Vlaanderen en het perslandschap in Antwerpen aan bod. Tot slot wordt de concrete toestand in de Regio Antwerpen Noord kort samengevat.

Begripsomschrijving

Universeel omschrijven de wetenschapslui de regionale berichtgeving als de verslaggeving van plaatselijke gebeurtenissen uit een welomschreven regio. Naast deze geografische dimensie leggen sommige auteurs ook de nadruk op sociale en zelfs communicatieve kenmerken van de term. Maar volgens de vakliteratuur wordt de regionale berichtgeving als nieuwscategorie bepaald door de volgende factoren:

- beperkt verspreidingsgebied
- afzonderlijke plaats in het dagblad
geografisch afgebakende inhoud
- voorkeur voor het georganiseerde, lokale verenigingsleven
- conform de vigerende normen van het actuele tijdsgebeuren
- autonoom doch systeembevestigend karakter

Lokale correspondenten (algemeen nieuws) zijn personen die op basis van een mondelinge overeenkomst voor één of meerdere dagbladen tegen een (kleine) vergoeding het plaatselijk nieuws uit één of meerdere (deel)gemeenten verzamelen en verwerken. Hierdoor onderscheiden zij zich van de zogenaamde losse medewerkers (gespecialiseerde onderwerpen), free-lance journalisten (zelfstandige hoofdactiviteit), professionele journalisten (beroep) en redacteuren (kopijbewerking). Volledigheidshalve dient opgemerkt te worden dat de juiste afbakening van deze begrippen voorwerp is van talloze polemieken.

Algemeen worden de lokale correspondenten erkend als een 'onmisbare schakel' in de regionale berichtgeving. In theorie zijn ze de 'beroepsjournalist' ter plaatse, maar in de praktijk fungeren ze eerder als 'loop-

jongen van de krant'. Lokale correspondenten staan immers bestendig onder een sociale controle. Ze zijn sterk afhankelijk van de informatiebronnen, de redactie en de geografische afbakening van hun werkterrein. Ondanks deze beperkingen, de censuur en de lage vergoedingen blijven heel wat personen deze taak van lokale correspondent voor een lange tijd uitoefenen, hoewel de redacties steeds meer moeilijkheden ondervinden om goede medewerkers op te sporen.

De meeste lokale correspondenten blijken hun functie dan ook niet als een bijverdienste te beschouwen, maar eerder als een 'betaalde hobby'.

Historiek

Door een samenloop van technische, juridische en commerciële omstandigheden maakte het lokaal en regionaal nieuws tijdens de 19de eeuw zijn stelselmatige opgang in de dagbladpers. Tot de voornaamste factoren behoren:

- de 'Industriële Omwenteling' in het krantenwezen (techniek)
- de afschaffing van het dagbladzegel
- de uitbreiding van het kiesrecht
- de afschaffing van de censuur
- de doorbraak van de advertentie
- de daling van het analfabetisme

In de 20ste eeuw verloor de geschreven pers als communicatiemedium haar monopoliepositie in de samenleving. Na de intrede van radio en televisie zagen de krantenondernemingen zich genoodzaakt hun toevlucht te nemen tot allerlei 'overlevingsoperaties' om hun markt-economische positie te behouden: persconcentratie, rechtstreekse overheidssteun, reclame en specialisering. Vooral de regionale specialisatie bood volgens de persfuturologen de beste perspectieven.

Het jongste decennium groeide het lokaal nieuws, zowel kwantitatief als kwalitatief, in de geschreven pers.

Oorzaak van deze herwaardering wordt verklaard vanuit de 'drie-fasen theorie', die stelt dat de post-industriële maatschappij nood heeft aan plaatselijke informatie. Deze schijnbare tegenstelling tussen groot-schaligheid en kleinschaligheid noemt men de 'paradox van de moderne samenleving' (Kieslich).

De tendens naar lokaal nieuws kadert dus in een globale maatschappelijke beweging van een soort nieuw 'humanisme' met als kernwoorden: kleinschaligheid, regionalisering, rurale leefgemeenschap, participatie, inspraak,... Vele wetenschapslui en vakmensen beschouwen de regionale berichtgeving derhalve als de 'toekomst van de krant'. Anderen daarentegen hekelen de inhoudelijke standaardisatie en het behoudend karakter van de lokale pers (Besson): een 'commerciële vervlaking'.

Situatie in Vlaanderen

De zes krantengroepen in Vlaanderen geven 49 verschillende edities uit, waarin niet minder dan 237 gewestelijke pagina's voorkomen met nieuws uit de streek van de lezer (Huypens). Zo'n editiesysteem met regionale wisselbladzijden is voortgevoerd uit de economische situatie (persconcentratie), het geografisch klein afzetgebied van het Vlaams landsgedeelte en de historische afwezigheid van authentieke regionale kranten. Alleen Het Belang Van Limburg heeft sinds haar ontstaan in '33 een regionaal karakter en kan thans bogen op een 81,7% van de lezers uit de provincie Limburg.

Deze decentralisatie in de Vlaamse dagbladpers heeft het voordeel

meer specifieke informatie aan de lezer te kunnen bieden. Hiervoor is echter wel een aparte organisatie voor de nieuwsgaring en -verwerking vereist. Naast een centrale redactie beschikken de Vlaamse dagbladondernemingen dan ook nog over regionale redacties en vaak bijkomende kantoren, verspreid over de verschillende provincies.

Het systeem bracht ook een journalistieke taakverdeling met zich mee. De kranten maken hoofdzakelijk gebruik van losse medewerkers voor de gewestelijke berichtgeving. De vaste redacteuren op de regionale kantoren corrigeren de kopijen van de lokale correspondenten en/of schrijven artikels over de belangrijkste gebeurtenissen uit de streek. Meestal beperkt dit werk zich tot het nieuws in de stad waar de redactie gevestigd is. Regelmatig verschijnen stukjes van deze full-time journalisten in het algemene gedeelte van hun krant, iets wat bij de plaatselijke medewerkers zelden voorvalt. Tenslotte wordt dikwijls een beroep gedaan op free-lance journalisten of fotografen.

Het grote nadeel van de regionale opsplitsing is dat deze werkwijze veel tijd en geld kost. Naast de opbouw van een correspondentennetwerk per gemeente moeten de verschillende dagbladondernemingen kantoorruimten huren, telefoon- en telexverbindingen installeren, het drukproces aanpassen, een afzonderlijke lay-out opstellen en heel de zaak coördineren. Daarbij komt nog dat de medewerkers eerst hun artikels aan het kantoor leveren, waarna de 'desk-redacteuren' de kopijen verbeteren en dan pas naar de centrale doorseinen. Deze tijdrovende bezigheid heeft tot gevolg dat het plaatselijk nieuws vaak laat in de kranten verschijnt.

Al deze factoren leiden tot een schromelijke onderbetaling van de losse medewerkers van dagbladen. Sommige auteurs spreken zelfs van 'uitbuiting'. De lokale correspondenten krijgen gemiddeld 50 à 100 fr. per werkuur uitbetaald, d.w.z. voor de tijd die ze aan de krant besteden (inclusief recepties en typen).

Uit de CIM-cijfers blijkt dat de oplage van de Vlaamse kranten sinds 1974 een licht dalende tendens vertoont. Deze evolutie is voornamelijk te wijten aan de algemene perscrisis in het Westen. Alleen Het Belang van Limburg met haar sterk regionale aanpak wint sinds haar oprichting constant aan lezers (behalve in 1975).

Na 1978 vond in Vlaanderen een langzame kentering plaats. Het totale oplagecijfer steeg een weinig tot in 1982. Vooral De Standaard-Het Nieuwsblad boekte opnieuw winst. Thans is een status-quo ingetreden.

Regionale redacties in Antwerpen

Ons onderzoek beperkte zich tot vijf representatieve titels: Gazet van Antwerpen, Het Nieuwsblad, De Nieuwe Gazet, Het Volk en De Morgen. Het Belang van Limburg beschikt niet over een regionale redactie in Antwerpen. In tegenstelling tot de nationale statistieken nam het totale lezersaantal in de provincie Antwerpen toe tot in 1982.

De Gazet van Antwerpen is ontegensprekelijk de grootste krant (50%) uit de regio. Procentueel gezien maken De Standaard-Het Nieuwsblad (19%) en De Morgen (5%) de beste vooruitgang. Het Volk (7%) valt fel terug, terwijl Het Laatste Nieuws-De Nieuwe Gazet ter plaatse blijft trappelen (19%).

Deze kwantitatieve trends vertonen een grote overeenkomst met de organisatiestructuur van iedere dagbladonderneming, die op haar beurt afhankelijk is van de financiële mogelijkheden van de desbetreffende kranten en de respectieve waarde die zij aan het Antwerps streeknieuws hechten.

De Gazet van Antwerpen (18 redacteuren) tracht haar monopoliepositie te handhaven door een zo ruim mogelijke nieuwsgaring te verwezenlijken via een gedecentraliseerde infrastructuur en een groot aantal correspondenten. Het Nieuwsblad (10 redacteuren) daarentegen benadrukt

eerder het gewestelijk nieuws en de 'human interest' verhalen. De Nieuwe Gazet (18 redacteuren) streeft ernaar een 'pittige stadskrant' te zijn. Het Volk (4 redacteuren) beoogt door middel van twee edities bondig de verschillende aspecten van het plaatselijk verenigingsleven te verslaan. En De Morgen (4 redacteuren) wil voornamelijk het sociaal relevante nieuws met achtergrondinformatie brengen. Deze fundamentele accentverschuivingen bepalen in hoofdzaak de 'identiteit' van de betrokken kranten.

Alle redacties functioneren volgens een overeenstemmend werkpatroon om het plaatselijk nieuws te verzamelen en te verwerken. Ook de aanpak en de houding van de vijf kranten tegenover de regionale berichtgeving verschillen niet zo veel.

Hoofdlijnen van hun attitude zijn: brede berichtgeving over het plaatselijk nieuws; actualiteit; (bijna) geen commentaar noch duiding; objectiviteit; alle partijen aan bod laten komen; liefst één artikel per onderwerp; inspelen op de interesse van de lezer; relaas geven van het lokale verenigingsleven; voorkeur voor artikelen met foto's; aankondigen van plaatselijke activiteiten.

Alle regionale redacties in de provincie Antwerpen recrutereren zelf de lokale correspondenten via min of meer informele kanalen. Slechts zelden door middel van een advertentie. Als aanwervingsvoorwaarden worden gewoonlijk een goede pen en een integratievermogen vooropgesteld.

Gemiddeld stellen de redacties zeer hoge eisen en/of verwachting aan hun plaatselijke medewerkers. Dit geldt zeker voor de Gazet van Antwerpen (80%), veel minder voor De Morgen (40%). De andere kranten scoren tussen deze twee percentages in.

Over zes kwaliteiten bestaat eensgezindheid tussen de verschillende redactiechefs: objectiviteit, gevoel voor nieuws, goede contactvaardigheid, zelfstandigheid, goede verstandhouding met de redactie en in het bezit zijn van een telefoon.

De belangrijkste functies van de lokale correspondent zijn volgens hen: controle uitoefenen op politieke instellingen, achtergrond tekenen van maatschappelijke conflicten, beletten dat schandalen in de doofpot verdwijnen, projecten van het gemeentebestuur verduidelijken en discussies over openbare aangelegenheden opnemen.

Hierbij willen wij wel opmerken dat deze resultaten met het nodige voorbehoud geïnterpreteerd dienen te worden. De wetenschappelijke ervaring leert ons dat de mondelinge antwoorden (theorie) nogal eens afwijken van de daadwerkelijke gedragingen (praktijk).

Lokale correspondenten in de Regio Antwerpen Noord

Het profiel van de gemiddelde lokale correspondent in de Regio Antwerpen Noord (de fusiegemeenten: Brasschaat, Brecht, Ekeren, Essen, Kalmthout, Kapellen, Malle, Schilde, Schoten, Stabroek, Wijnegem, Wuustwezel, Zandhoven en Zoersel) vertoont de volgende socio-demografische kenmerken: - leeftijd: 42,6 jaar oud

- geslacht: mannelijk
- gehuwd: ja (75%)
- functie: onderwijs of bediende (67,9%)
- studie: Hoger Onderwijs van het Korte Type (57%)
- anciënniteit: 13,2 jaar voor dezelfde krant
- werktijd: 11,7 u. per week
- werkterrein: één fusiegemeente (53,6%)
- fotografie: nee (57,1%)

Als aanwervingsvoorwaarden stellen zij de volgende criteria voorop: vlotte pen, integratie in het plaatselijk gemeenschapsleven, taalvaardigheid, objectiviteit en mobiliteit.

De lokale correspondenten beschouwen de redactie als voornaamste gatekeeper, terwijl de beknopte vorm van de artikelen als belangrijkste publikatienorm vermeld wordt. Volgens een grote meerderheid (75%) vindt geen kopijcorrectie plaats (zelden of nooit).

De plaatselijke medewerkers in de Regio Antwerpen Noord zien hun taak als volgt: objectieve informatie over lokale gebeurtenissen verstrekken, in een heldere en bondige stijl schrijven, het plaatselijk verenigingsleven verslaan en nieuws brengen dat de mensen uit de gemeente en omgeving interesseert.

Wat betreft de sociale rol van de lokale correspondent scoren de respondenten van het Nieuwsblad het hoogst, respectievelijk gevolgd door die van Het Volk, de Gazet van Antwerpen, De Nieuwe Gazet en De Morgen.

Vier functies worden meestal positief gecodeerd: culturele interesses van de bevolking helpen ontplooiën, lezers actief betrekken bij het nieuwsgebeuren, complexe problemen verduidelijken en projecten van het gemeentebestuur nader toelichten.

Besluit

Tot slot van deze korte samenvatting durven we stellen dat uit ons onderzoek blijkt dat zowel de structurele organisatie van de Antwerpse dagbladpers als de attitude van de gewestelijke redacties en plaatselijke medewerkers tegenover de regionale berichtgeving in het algemeen en lokale correspondenten in het bijzonder sterke gelijkenissen vertonen. De verschilpunten concentreren zich voornamelijk rond de redactionele lijn van iedere krant. In de eerste plaats bij de regionale redacties, bijna niet bij de losse medewerkers zelf.

De respondenten van De Morgen en (in mindere mate) van de Nieuwe Gazet nemen regelmatig een andere houding aan tegenover de regionale berichtgeving in vergelijking met hun collega's van Het Nieuwsblad, Het Volk en de Gazet van Antwerpen.

Beknopte bibliografie

- BESSON, A., *La Presse locale en liberté surveillée... diagnostic et propositions pour les journaux de province*. Paris, Les Editions Ouvrières, 1977, 253 blz.
- DE LA HAYE, Y., La Rubrique Locale, in *Presse Actualité*, 1970, nr. 56, blz. 9-17.
- DE SAEDELELEER, A., *Structuur en bronnen van de regionale berichtgeving in de Vlaamse dagbladpers*. Leuven, KUL-eindverhandeling, 3, 134 blz.
- HUYPENS, J., *De plaatselijke nieuwsfabriek*. Leuven, zonder uitgever, 1980, 464 blz.
- KIESLICH, G., Lokale Kommunikation, in *Publizistik*, 1972, Jg. 17, nr. 1, blz. 95-101.
- RINGLET, G., *Le mythe au milieu du village. L'univers et l'écriture de la presse locale*. Brussel, Vie Ouvrière, 1981, 382 blz.
- ROHNER, W., Bedrohung, Bewährung und Bewahrung der Lokalzeitung, in PADRUTT, C., (ed.), *Die Zeitung auf dem Weg ins Jahr 2000*. St. Gallen, Zollikofer, 1972, blz. 199-205.
- VAN HAUWAERT, C., *De functie van de regionale dagbladeditie met toepassing op "Het Volk"*. Gent, RUG-eindverhandeling, 1976, 168 blz.

Verschijnt in mei 1984

D. De Grooff
R. Adriaens

ABONNEE-OMROEP

Een verkennend onderzoek naar
nieuwe gebruiksmogelijkheden van
de kabel

Studiegroep Nieuwe Media
o.l.v. Prof. Dr. G. Fauconnier
Centrum voor Communicatiewetenschappen
K.U.Leuven